

УДК 784.692.5(477)

Ірина Данилейко

<https://orcid.org/0000-0002-1694-4669>

*Проблемна науково-дослідна лабораторія етномузикології
Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
вул. Архітектора Городецького, 1-3/11, 01001 Київ, Україна
тел. +380 97 655 7317; e-mail: ky4er85@ukr.net*

Досвід реконструкції типових весільних мелодій за збіркою текстів кінця XIX століття з околиць Ніжина, записаних О. Малинкою

Стаття присвячена «озвученню» та ритмотипологічному аналізу текстів весільних пісень, записаних фольклористом Олександром Малинкою у с. Мрин Носівського району Чернігівської області (кол. місто Ніжинського повіту) і виданих у 1897 році. Збірка містить детальний опис весільного обряду та 179 текстів пісень без нотних транскрипцій. Це дало поштовх до здійснення авторкою у 2012–2018 рр. кількох експедицій «слідами Малинки» з метою реконструкції мелодій. В результаті польових досліджень було зафіксовано 4 традиційні весільні наспіви, а також виявлено значну групу (59 зразків) місцевих текстів, що не увійшли до збірки кінця XIX століття. Поєднавши силаборитмічний аналіз друкованих текстів та призбираних авторкою аудіоматеріалів, вдалося виокремити у місцевому весільному репертуарі 8 ритмокомпозиційних типів мелодій. У роботі подано основні методи реконструкції не озвучених текстів зі збірок минулих століть.

Ключові слова: музичний фольклор, Східне Полісся, Центральна Чернігівщина, нижнє Подєсення, Мрин, Олександр Малинка, «озвучення» текстів пісень, слідами видатних фольклористів, весілля XIX століття, перехідна зона, діалектологія, весільна ритмотипологія, порівняльна статистика весільних ритмоформул, ареальний контекст

Період другої половини XIX ст. знаменується активізацією історичних, етнографічних, лінгвістичних та антропологічних досліджень на території Наддніпрянської України, зокрема на Лівобережжі. Засновуються численні наукові товариства, видаються збірки фольклорних творів та народних пісень. Ці досягнення пов'язані з іменами Хв. Вовка, О. Потебні, П. Чубинського, К. Квітки, М. Лисенка, А. Кримського, Й. Роздольського, О. Малинки та інших діячів. Як зазначає американська етнографка Наталія Кононенко, «дев'ятнадцяте століття в усьому світі було важливим часом для дослідження фольклору. Період романтичного націоналізму початку століття зумовив інтерес до пересічної людини й зацікавленість минувшиною, селянством і дитинством. Він охоплював також культурно-специфічне минуле особистості й схилився до ідеалізації цього минулого як правдивого вияву культури, яка вивчалася. Природним наслідком цього був інтерес до народу та його мудрості» (Kononenko N. *Ukrainian Minstrels: And the Blind Shall Sing* 1998 (цит. за: Бріцина, Головаха 2004, с. 486)). Наприклад, Етнографічна комісія у Києві, «поширивши безкоштовно серед населення програми для збирання народних зви

чайв, обрядів, вірувань, народних знань тощо, створила широку мережу респондентів. Загалом було розіслано понад 6 тисяч примірників різних програм. Велика програма була підготовлена і розіслана для записування весільної обрядовості та звичаєвості українців» (Борисенко, 2012, с. 5).

Весільний обряд та пісні, що його супроводжували, стали одним з найбільш привабливих для дослідників об'єктів народної культури. Перший опис українського весілля (але без текстів пісень) Г. Л. Боплана з'явився 1650 року, відомі також праці Г. Калиновського 1777 року та І. Червінського 1805 року (Весілля, 1982, кн. 1). Лише у 1877 році публікується опис локального обряду з текстами весільних пісень та їх мелодіями – це спільна робота П. Чубинського і М. Лисенка «Весілля в селі Бориспіль Переяславського повіту Полтавської губернії», де зафіксовано 138 текстів та 5 мелодій до них (Чубинський, 1970).

З-поміж подібних публікацій того часу привертає увагу опис весільного обряду «Малорусское весілля (Свадебные обряды и пѣсни, запис. в м. Мринѣ, Нѣжинскаго уѣз. Черниговской губ.)», здійснений Олександром Никифоровичем Малинкою, українським етнографом та фолькло-

ристом, уродженцем цього містечка¹. Дослідник подає вичерпний етнографічний опис весілля в традиції одного населеного пункту. Такий підхід дозволяє сучасним фольклористам, філологам та етнографам за допомогою порівняльного аналізу відстежувати динаміку змін у ритуалах і текстах, що відбувалися протягом наступного століття. Та, на відміну від тандему Чубинського–Лисенка, Малинка не подав у своєму описі нотацій весільних пісень.

Авторка, працюючи з традиційною музикою нижнього Подесення (власні експедиції в терен розпочато з 2006 року), загорілася ідеєю «озвучити» ці тексти, запропонувавши їх для співу місце-

¹ Олександр Никифорович Малинка народився у 1865 році в родині мринського священника Никифора Малинки. Він зростав серед розмаїття народних традицій, спостерігав колоритні весільні дійства, можливо шедрував й колядував з іншими сільськими хлопчиками, вбирав у себе народні легенди та перекази про історію села та околиць. Статус сина священнослужителя дозволив навчатися у Ніжинській гімназії (1875–1885 рр.), де, крім освоєння основного гімназійного курсу, він отримав знання трьох мов (латині, німецької та грецької). Згодом О. Малинка продовжив навчання у Ніжинському історико-філологічному інституті князя Безбородька. По завершенню Малинка починає працювати вчителем російської та давніх мов у школах, гімназіях та училищах в Черкасах, Острозі, Глухові, Кременчузі та Полтаві. У 1890 році переїздить до Києва, де продовжує займатися педагогічною діяльністю та етнографічними експедиціями. З 1926 року бере участь у науковій роботі Етнографічної комісії АН УРСР, а у 1928 році обраний головою Ради Всеукраїнського етнографічного товариства. Останні 11 років життя дослідника склалися трагічно. Після десятків років викладацької та дослідницької роботи він проживає відлюдником, без гідної пенсії та пошани, в тяжкій хворобі. Вшанування імені Малинки в наші дні також не можна вважати відповідним його доробку. Нині в Мрині є фольклорний пісенний конкурс, названий на честь фольклориста. Проте, наразі невідомо про наявність певних документальних свідчень про Олександра Никифоровича та його родину, які могли би стати експонатами його музею (достовірно невідомо, в якій з двох Мринських церков служив його батько Никифор Малинка, відповідно невідомо, де була їхня хата, у Києві не встановлено пам'ятної таблички на будинках, де він працював і жив, невідомим залишається місце його останнього спочинку). Внесок Олександра Никифоровича в українську діалектологію, фольклористику, історію та етнологію, без перебільшень, неоціненний. Його дослідження заслуговують на сучасне перевидання у вигляді збірки (і ймовірно не однієї). Як пише у некролозі 1941 року Сергій Якимович, «всіх відомих нині робіт О. Н. Малинки ми маємо понад 40 [номерів], що становить чималу його наукову спадщину, і яка ще й досі не має своєї відповідної оцінки» (Якимович, 2004, с. 352).

вим жителям². Із цією метою у 2012 та 2018 роках було здійснено дві етнографічні експедиції до с. Мрин (нині Носівського району Чернігівської області).

Подібний дослідницький досвід мали етнографи. Ще з 1970-х років неодноразово відбувалися повторні фіксації фольклорної прози «слідами» фольклористів XIX сторіччя. Зокрема, записи, здійснені Олександром Малинкою на зламі XIX–XX ст. у селах тогочасної Чернігівської губернії та опубліковані 1902 року (Малинка, 1902), спонукали групу етнографів до виїздів у с. Плоске Носівського району Чернігівської області (сусіднього з Мрином). Упродовж 1994–2003 років в це село було здійснено ряд експедицій, в яких вдалося зафіксувати збережені традицією твори народної прози зі збірки О. Малинки та видати монографію «Прозовий фольклор села Плоске» (Бріцина, Головаха, 2004). Подібні повторні фіксації текстів та наспівів «мають значні переваги перед колекціями, зібраними з різних теренів. Адже в цьому разі йдеться про вивчення реальних процесів функціонування традиції, а не про більш або менш точне моделювання їх шляхом порівняння різночасових варіантів одного твору, зібраних у різних середовищах. Такі зібрання [...] дають можливість побачити природну варіативність, [...] простежити не лише процеси видозміни, занепаду, а й дивовижну стійкість тексту, пересвідчитися в наявності пам'яті традиції [...]» (Бріцина, Головаха, 2004, с. 38–39).

3 історії містечка Мрин. У своїй автобіографії Малинка значне місце приділяє історії та переказам Мрина: «Ничего нельзя сказать определенного о времени возникновения м. Мрина.

² Експедиції з такою метою неодноразово проводилися у XX столітті. Так, поліські матеріали О. Кольберга з с. Дубой (тепер Столінського району Брестської області Білорусі) були «озвучені» у 1972 році (експедиція Ю. Сливинського), з с. Мохро Іванівського району Брестської області – у 1996 році (збирачі Л. Лукашенко та І. Федун) (Рибак, 2014). Матеріали Ф. Климчука з с. Симоновичі на Берестейщині «знайшли» свої мелодії у 2012 році (збирачі І. Клименко та М. Скаженик, експедиція ЛЕК-12-01). Ю. Рибак пише, що «проведення в наш час широкомасштабних та ґрунтовних розвідок на Поліссі, [...] нині дає можливість здійснити вже неодноразово апробоване в етномузикології діахронне порівняння народномузичних матеріалів за принципом «слідами попередників» (Рибак, 2014, с.58). Влітку 2017 року етномузикологами Г. Пшенічкіною та Р. Слюжинською був здійснений ряд цілеспрямованих експедицій «слідами» А. Кримського у села колишнього Звенигородського району Черкаської області, першочерговою метою дослідників було «озвучення» текстів з його збірки «Звенигородщина» (Пшенічкіна, 2018).

М. Домонтович називає Мрин старинним поселенням, постійно считавшимся сотенним местечком в Киевском полку; до открытия наместничества оно имело свою сотню казацкую и сотенное правление. Памятником пребывания казаков в Мрине остался старый земляной вал с тремя развалившимися воротами... Этот вал в последнее время почти уже срыт» (Пригоровський, с. 3). На думку місцевого краєзнавця С. Ф. Бруханди (1908–2003) село засновувалося двічі: «село Мрин існує з давніх часів. Про це свідчать знайдені поблизу села залишки поселень епохи бронзи, раннього залізного віку (2–1 тис. до н.е), слов'янське городище часів Київської Русі» (Бруханда, 2013, с.7). В XIII ст. поселення було знищене ордами хана Батия, у XIV ст. Чернігівські землі були звільнені від влади Золотої Орди литовсько-руськими військами. Протягом перебування в складі Великої Литовсько-Руської держави, землі Чернігівського князівства кілька разів змінювали господаря. Питання про Сіверщину залишалось одним з найгостріших моментів московсько-литовських відносин. Унаслідок низки війн люди з Чернігова та Ніжина тікали у більш віддалені та захищені місця, одним з яких, власне, і стала територія між р. Остер, її притокою Мринкою та непрохідними болотами Топила. Відомо, що під кінець XIX ст. населення Мрина становило понад 2000 осіб.

Про місцеві говори. Діалектолог початку XX ст. Всеволод Ганцов визначає територію, де розташований Мрин, як українсько-білоруське мовне пограниччя: «В обопільному впливі цих двох мов на узграницчі діалекти другої можна простежити певну схематичність і закономірність, що виявляється в повільному і більш-менш одномірному просяканні білоруських рис з півночі на південь на територію Українського Полісся і навпаки українських на білоруську» (Ганцов, 1928, с.263). Автор вказує, що складна понадтисячолітня історія мінливих політичних, соціально-економічних, колонізаційних та культурних процесів – це тло, «на якому тільки й можна досліджувати Чернігівщину, стару Сіверську землю, що тепер з лінгвістичного погляду належить почасти до північно-української, почасти (в північній своїй частині) до білоруської мовної території, з великою мірою до українсько-білоруського узграницчя. Пізніші історичні часи (після XVI ст.) де в чому відмінили це тло, ускладнивши діалектологічний розвій Чернігівщини (як і Північного Лівобережжя взагалі) потужним впливом південно-українським, що найбільше позначився на південних частинах старого Українського Лівобережжя, надавши зовсім нового напрямку мовній його еволюції. Колоні-

заційний рух на південь «на степ» з півночі, з Українського Полісся, зустрівся з ще могутнішим рухом на схід із Західної України, і на новій, спільно колонізованій території перемогу мали не північні діалекти, а південні. І ці останні втягають з того часу в сферу свого впливу дедалі то все ширшу територію Північного Лівобережжя, що діалектично перестає бути північно-українською, а робиться перехідною до південно-української, не втрачаючи своєї північної основи» (Ганцов, 1928, с.263).³

О. Малинка прискіпливо ставився до відображення звучання діалекту на письмі: «Я не старался отделять образцы характера более малорусского от тех, которые имеют особенность наречия великорусского или белорусского: раз в данной местности уживаются образцы обоих родов, то их и следует разбирать вместе...» (Якимович, 2004, с. 350). Тож, у збірці «Малорусское весилье...» (Малинка, 1897, с. 132) дослідник ретельно виписує особливості діалектної вимови і в примітках характеризує правопис весільних текстів, вказуючи на відмінності між поліським і українським говорами⁴:

Нѣсколько словъ о правописаніи.

Знаками *ѳ* и *ѳѳ* я обозначалъ диетонги *ѳѳ* и *ѳѳѳ*, соответствующіе въ польскомъ говорѣ украинскому *и*. При существующихъ только двухъ знакахъ для звука *и* (*ы* и *и*) трудно было передать все разнообразіе этого звука въ малорусской рѣчи; особенно эта трудность проявляется послѣ шипящихъ и гортанныхъ звуковъ. Конечно, въ тѣхъ случаяхъ, гдѣ невозможно передать точное произношеніе, приходится прибѣгать къ грамматикѣ; но передавая слова пѣсней, я въ то же время желалъ передать, на сколько возможно, и ихъ произношеніе въ данной мѣстности; поэтому я въ затруднительныхъ случаяхъ не прибѣгалъ къ аналогіи и грамматикѣ, а одну и ту же форму слова въ разныхъ случаяхъ писалъ различно: разъ черезъ *ы*, другой — черезъ *и*. Это колебаніе и указываетъ на неясное произношеніе въ этомъ случаѣ звука *и*.

У текстах Малинки привертає увагу дифтонг *уи*. Наприкінці XIII ст. історик та етно-

³ «...за перехідні [говори] до південно-українських доведеться вважати говори південних частин кол. Повітів Остерського, Козелецького, Ніжинського та Борзенського, південно-східних частин повітів Кролевецького та Глухівського і цілого повіту Конотіпського на Чернігівщині» (Ганцов, 1928, с. 276).

⁴ У своїй першій діалектологічній праці Малинка також описує говірку м. Мрин («Особенности говора м. Мрин, Нежинского уезда Черниговской губернии», 1892). «Треба сказати, хоч ця робота була в галузі української діалектології, але вона виникла в результаті пекучої потреби підведення наукової бази і обґрунтування фольклорних записів О. Н. Малинки. Справа в тому, що свої фольклорні записи О. Н. Малинка переводив в області північних українських говірок з їх тяжкою для точного запису місцевою вимовою, а це й примусило О. Н. Малинку серйозно взятися за вивчення української діалектології» (Якимович, 2004, с. 349). Примітно, що перші свої наукові праці Олександр Никифорович написав на основі етнографічних матеріалів з рідного Мрина: «Особенности говора м. Мрина, Нежинского уезда Черниговской губернии» (1892 р.), «Родыны и хрестыны» (1898 р.) та, власне, збірка «Малорусское весилье» (1897 р.).

граф О. Шафонський у пише про вимову *кунь, нуж, вул*, як характерну рису всієї території між Десною, Сеймом і Сулою до Лубен (Шафонський, 1851). З цих ознак Ганцов робить висновок, що на цій території дійсно функціонують говори з північною основою (Ганцов, 1928, с. 276). У 1915 році він спробував встановити межу, що відділяла б говірки дифтонгічні від монофтонгічних на території колишнього Козелецького повіту і визначав її приблизно так: «с. Кулажинці, с. Ярославка, м. Бобровиця, м. Кобижча, м. Носівка, м. Ніжен». Також дослідник звернув увагу на те, що попри цю умовну межу на території, віднесеній до монофтонгічних, траплялися говірки дифтонгічні або ж мішані. Він вважає, що це «наслідок пізніших, за часів панського права, переселеннів людности. [...] козацькі села були архаїчнішою мовою, ніж селянські» (Ганцов, 1928, с. 277). Село Мрин географічно розташоване північніше цієї умовної межі, між Носівкою та Ніжином, тому маємо право визначити говірку села як дифтонгічну. Крім цього, давність та питомість дифтонгічної говірки підкріплюється «козацькою» історією села (колишнє полкове містечко).

З історії створення весільного збірника. У якому році О. Малинка здійснював записи весільних текстів, достовірно невідомо, наприкінці збірки вказані лише дата та місце її завершення – «1890 р., Київ». Проте, відомо, що з 1886 по 1890 роки Олександр Никифорович навчався у Ніжинському історико-філологічному інституті князя Безбородька, «а в дні канікул виїздив до батьків у Мрин, охоче подорожував по Чернігівщині та Київщині» (Пригоровський, с. 6). «Фольклорні записи в м. Мрині О. Н. Малинка систематично провадив особисто протягом багатьох років, а пізніше цю справу доручав своїм близьким рідним, які за його вказівками продовжували фольклорні записи в м. Мрині» (Якимович, 2004, с. 349). Отже, ймовірно матеріали призибувалися дослідником та формувалися у збірку впродовж 4 років, поки тривало навчання у Ніжині. З невідомих причин збірка була видана аж у 1897 році в Москві, у збірнику «Етнографическое обозрѣние» вип. XXXIV №3 (Малинка, 1897). Також невідомо, яким саме чином велися сеанси: чи відомості про весільний обряд отримувалися тільки з переказів інформантів, чи з його власного спостереження живого обряду (немає відомостей про те, чи записував Малинка на самому весіллі), чи фіксувалися тексти пісень зі співу чи з усного переказу.

Зі вступу до опису весільного обряду дізнаємося про статі та вік мринчан, які стали інформантами Олександра Малинки. Серед співаків були як «старухи», так і дівчата (див. нижченаведена цитату (Малинка, 1897, с. 95):

Желаю дать подробное, по возможности, описание малорусской свадьбы и собрать о ней сведения у разных лиц, принимавших то или другое участие в свадьбах. Я расспрашивал старух, женившихся своих сыновей или выдававших замуж дочерей; женатых людей, которые сами были женихами и участвовали в свадьбах у своих товарищей; молодых дивчат, бывших друзьями и сватыми. Расспросы мои не ограничивались данной только местностью—ж. Мриномъ Вѣжинскаго у.; мнѣ доставляли сведения и вратки описанія свадебъ и изъ другихъ мѣстностей Черниговской губ.; однако прилагаемый свадебный ритуалъ описанъ исключительно въ томъ видѣ, въ какомъ онъ происходитъ въ м. Мринѣ.

Під визначенням «старуха» збирач міг мати на увазі літніх жінок 60–80 років, а світилками могли бути дівчата віком близько 10 років (приклад вікової категорії інформантів у збирачів кін. XIX – поч. XX ст. знаходимо у збірці народних пісень М. Гайдая, який у примітках вказував, що опитував селян віком від 10 до 84 років). Можна припустити, що інформантами етнографа були особи приблизно 1800–1880 років народження.

У монографії «Прозовий фольклор села Плоске...» зазначено, що, «відзначаючи сумлінність фіксації усіх без винятку явищ прозової традиції та інтерес навіть до неповних чи побіжно відтворених текстів, можна стверджувати, що не зафіксовані О. Малинкою сюжети та мотиви, а також відомості про певних персонажів насправді були відсутні у тогочасній усній традиції села» (Бріцина, Головаха, 2004, с. 12).

ХІД ОБРЯДУ (ключові обрядодії)

Опис обряду Малинка починає з термінів проведення традиційних весіль – переважно вони відбувалися пізньої осені та взимку. У місцевій традиції побутовували пишні та розлогий кількадечний ритуал, з великим числом персонажів та реквізиту, тому до цієї церемонії готувалися заздалегідь. На 39 сторінках етнографічного опису послідовно викладено 179 текстів весільних мелодій. Дослідник виокремлює у весільному обряді Мрина ряд епізодів (головних і проміжних), що їх відображено у таблиці 1. Цифри у другому стовпчику таблиці вказують на кількість пісенних текстів, пов'язаних з відповідним епізодом.

Сучасні польові дослідження. Методика роботи. У 2012 і 2018 роках авторкою було організовано два виїзди до села Мрин [ЛЕК-12-05, ОАЗ-ДАН-18-03]. Інформантами експедицій стали:

- Надія Іванівна Вакулік, 1928 р.н. Її одразу порекомендували як співачку, котра знає найбільше старовинних пісень. Нею було озвучено 26 текстів з опису Малинки та виконано 37 нових пісень.
- Наступні чотири співачки (сусідський гурт у складі Ганни Ісаківни Канівець, 1939 р.н., Параски Дем'янівни Огій, 1924 р.н., Ганни Павлівни Куриленко, 1937 р.н., та Лідії Степанівни Пасічник, 1942 р.н.) озвучили чотири тексти зі збірки Малинки та заспівали 21 нову пісню. Вже традиційно, на незнайомі

Таблиця 1.

ХІД ОБРЯДУ (ключові обрядодії)	Кількість текстів у 1897 р.
Сватання (найчастіше відбувається у М'ясоїд, за Малинкою, «з щедрика, під Новий рік»)	0
«Розглядини» майна нареченого	0
«Змовини» (пригощання гостей та роздача їм подарунків у нареченої)	0
Дарування чобіт нареченій (субота за тиждень до весілля)	0
Випікання шишок (п'ятниця)	0
Коровай (субота)	10
Вільце (включно зі збором дружок та дорогою до Молодого)	32
Здача молодецтва наречених, пришивання квітки	22
Вінчання (неділя, після обідньої служби)	0
«Кликання» на весілля	2
Збір поїзда Молодого	9
Розшук Молодої	10
Продаж Молодої братом	12
Молоді на посаді, роздача дарунків	2
Поділ Короваю у Молодої (з швидкими піснями-«передирками» і протяжними, за Малинкою, «заунывными»)	25
Гра в «колокол»	4
Вечеря	5
Здача молодецтва і прощання з Молодою	10
Молодий забирає Молоду (і вечеря у Молодого)	12
Снідання і Комора (у понеділок)	7
Перезва (з вівторка до четверга)	18
Поділ Короваю у Молодого (четвер), «цигани» або «машкара» та «вовча вечера» (п'ятниця), пироги (субота), недільний обід, яким і закінчується весільний ритуал.	0

тексти всі інформанти реагували таким чином: «це не наші, це десь з Західної [України – прим. авт.]».

- За шість років з п'яти співачок, записаних у 2012, залишилася лише Ганна Канівець, натомість вдалося записати двох нових респонденток (Катерину Степанівну Рогову, 1929 р.н., і Катерину Тимофіївну Мороз, 1939 р.н.), які додали відомості з етнографії весільного обряду. Вони продублювали сім пісень та заспівали одну нову.

Тривалість сеансів (приблизно від 30 хв. до 1,5 год) визначалася наявністю / відсутністю вільного часу інформантів та психологічними причинами (бажання / небажання тривалого контакту зі збирачем, фізіологічна втомлюваність людей старшого віку та ін.).

Сюжети пісень, записані О. Малинкою понад 100 років тому, в даних експедиціях використовувалися як питальник. Для цього тексти було попередньо проаналізовано з точки зору визначення їх можливих мелоритмічних моделей (згідно систематики, утверджені у київській етномузикологічній школі) (Клименко, 2004). Частина текстів з великою ймовірністю може бути віднесена до певних ритмічних типів (далі РТ) за ознаками характерних сюжетів та їх силаборитмічної структури, які відомі за численними нотними публікаціями. Типологічна ідентифікація меншої частини текстів була проблемною, тож такі тексти

пропонувалися співачкам в першу чергу. Однак, «втиснути» повну програму запитальника в обмежені часові рамки сеансу при вищезазначених обставинах було неможливо. Враховуючи стан здоров'я інформантів та їхнє бажання скоротити сеанс, розпитати послідовно про кожну пісню, на жаль, не вдалося. Перевага при опитуванні надавалася тим текстам, які або важко піддавалися ритмотипологічному аналізу, або ж мали цікаві, рідкісні ритмотипи.

Здобутки сучасних експедицій: кількісна характеристика. Зі 179 текстів, що їх опублікував О. Малинка, «озвучити» вдалося 30, а також, як не дивно, записати 59 нових сюжетів, які не були зафіксовані у XIX ст. Тож, загалом, маємо більш-менш повне уявлення про 238 весільних пісень с. Мрин. Згадаємо аналогічний збірник (опис обряду з текстами пісень) колеги О. Малинки, української фольклористки Пелагеї Яківни Литвинової-Бартош «Весільні обряди і звичаї у селі Землянці Глухівського повіту в Чернігівщині» (1900 року), який містить 250 текстів весільних пісень (Литвинова-Бартош, 1900). Тож, припускаємо, що набір текстів села Мрина кінця XIX ст. міг не лише не поступатися в кількості сюжетів репертуарам з інших сіл Лівобережної України, що були зафіксовані фольклористами, а й перевищувати їх (беручи до уваги середню кількість в 300 весільних пісень з одного населеного пункту Західного Полісся з фіксацією кінця XIX початку XX ст. (Климчук, 1999).

Малинка записував відомості в часи активного побутування традиції, охопивши період від середини до кінця XIX ст. Інформантки, що були опитані у 2012-2018 рр., *дружкували* або були *коровайницями* приблизно у 1940–70 рр. (орієнтуючись на вік найстаршої з них – 1924 р.н.), тож в наших записах відображається весільний обряд середини XX ст., найраніше 1940-х рр. Це дає можливість порівняти переміни в сюжетній частині традиції, що відбулися на відстані в понад 100 років.

Рзгорнута порівняльна таблиця 238 інциптів (зі збірки Малинки та сучасних записів) існує у вигляді електронної таблиці Excel (в архіві авторки). Нижче подається таблиця «нових» пісень, записаних в експедиціях 2012–2018 років (табл. 2).

Не зважаючи на велику кількість новозаписаних сюжетів, ми не ставимо під сумнів їхню автентичність. З-поміж них цікаві рідкісні сюжети «Молодиці, золотар їде», «Стелися к нам, зятю», «Як був Андрійко на торзі», «Заіржали кониченьки вороний», «Шо на горі Галочка жито жне». Натомість викликає подив відсутність у збірці Малинки таких поширених на Лівобережжі класичних сюжетів як «Сидить мати під калиною», «Шо в батенька да й на одході», «Як ми велечка вили», «Тут наша пава летіла», «Пропила мати дочку», «Коровайниці п'яни», «Із-за гори гуска летіла», «Обішала весільная мати», «Де ж той батько Йосип», «Шось у батька телепається», «Скриня наша да дубовая», «Тобі, дружку, та не дружкувати».

Таблиця 2 (сортування відомостей бази даних за ритмотипами).

№ №	Місце в обрядовому дійстві	РТ	Код твору в експедиції 2012 р. Сольне виконання	Інципінт	Код твору в експедиції 2012 р. Гуртове виконання	Інципінт	Код пісні в експедиції 2018 р. Сольні виконання	Інципінт
1	Сб: Вільце	♩6 ³	ЛЕК-12-05_03.01	Сидить мати під калиною	ЛЕК-12-05_06.22	Сидить мати під калиною	–	–
2	Нд: Від'їзд Молодої	♩6 ³	ЛЕК-12-05_03.12	Шо в батенька да й на одході	–	–	–	–
3	Нд: Сироті	♩Т53	ЛЕК-12-05_02.17	Ой до двора, дружечки, до двора	–	–	–	–
4	Нд: поїзд Молодого	♩Т53	ЛЕК-12-05_02.23	Як уїхав Андрійко до тещі в двір	–	–	–	–
5	Пн: Снідання	♩Т53> текст	ЛЕК-12-05_02.25	Шо сьогодні понеділок	–	–	–	–
6	Нд: До вінця	♩Т53	ЛЕК-12-05_02.26	Ішла Галочка до венця	–	–	–	–
7	Нд: Од вінця	♩Т53> текст	ЛЕК-12-05_02.28	Як стояла Галочка під вінцем	–	–	–	–
8	Нд:	♩Т53	ЛЕК-12-05_02.29	Заіржали кониченьки вороний	–	–	–	–
9	Нд: поділ короваю у Молодої	♩Т53	ЛЕК-12-05_02.37	Край дружбоньку коровай	–	–	–	–
10	Нд	♩Т53	ЛЕК-12-05_02.43	Шо на горі Галочка жито жне	–	–	–	–
11	Нд: як Молода йде за нелюба	♩Т53> текст	ЛЕК-12-05_02.46	Чи я в тебе, матінко, не дитина	–	–	–	–
12	Пн: Снідання	♩Т53	ЛЕК-12-05_02.52	Що ми твого дворика не знали	–	–	–	–
13	Нд: Од вінця	♩Т53> текст	ЛЕК-12-05_03.03	Попе попе, Гордію	–	–	–	–
14	Нд: Од вінця	♩Т53> текст	ЛЕК-12-05_03.04	ішла Галочка ... Вийшла мати з свечами, вже ж мою донечку звенчали	–	–	–	–
15	Нд: збір поїзда Молодого	♩Т53	ЛЕК-12-05_03.06	Ой ви вороги, вороги	–	–	ОАЗ ДАН-2018-03_05.05	Ой ви вороги, вороги
16	–	♩Т53	ЛЕК-12-05_03.11	Низом боярочки, низом	–	–	–	–
17	Нд: Чоботи	♩Т53	ЛЕК-12-05_03.13	Як був Андрійко на торзі	–	–	–	–
18		♩Т53	ЛЕК-12-05_02.16	Сизокрилі голубоньки	–	–	–	–
19	Нд: збір поїзда Молодого	♩Т53	–	–	ЛЕК-12-05_06.13	Ой ви вороги, вороги	–	–
20	Нд: Молода здає молодецтво	♩Т53	–	–	ЛЕК-12-05_06.32	Ой трепала Галочка льон, льон, льон	–	–
21	Нд: дорогою в комору	♩Т53	–	–	ЛЕК-12-05_06.33	Вийди-вийди галочко з комори	–	–
22	Нд: як Молода йде за нелюба	♩Т53>+♩Т6	ЛЕК-12-05_02.45	Чи я в тебе моя мати ленива була	ЛЕК-12-05_06.18	Чи я в тебе моя мати ленива була	–	–

23	Сб: Вільце	«Т6» текст	ЛЕК-12-05_02.01	Як ми велечка вили	–	–	–	–
24	–	«Т6» текст	ЛЕК-12-05_02.06	Тут наша пава летіла	згадка	Сюди наша пава летіла	–	–
25	Нд: дражники між Свашками і Дружками	«Т6»	ЛЕК-12-05_02.22	Перша дружка стружка	–	–	ОАЗ ДАН-2018-03_05.07	Перша дружка стружка
26	Сб: Коровай	«Т6» текст	ЛЕК-12-05_02.31	Коровайниці п'яні	–	–	–	–
27	Сб: Молода запрошує на весілля	«Т6» текст	ЛЕК-12-05_03.02	Галочка на село пошла	–	–	–	–
28	Сб: Коровай	«Т6» текст	–	–	ЛЕК-12-05_06.34	Коровайниці п'яні, короваю немає	–	–
29	Нд: дражники між Свашками і Дружками	«Т6» текст	–	–	ЛЕК-12-05_06.35	Лізла сваха на хату	–	–
30	Нд: дражники між Свашками і Дружками	«Т6» текст	–	–	ЛЕК-12-05_06.36	... дід бабу лоскоче	–	–
31	Нд: дражники між Свашками і Дружками	«Т6»	–	–	–	–	ОАЗ ДАН-2018-03_05.03 Т6	Дружку наш дружку
32	–	«Т6(44)» текст	–	–	ЛЕК-12-05_06.37	Зарезала наша мати півня	–	–
33	Нд: Брат продає Молоду	«Т6»: 6Т6	ЛЕК-12-05_02.12	Пропила мати дочку	ЛЕК-12-05_06.19	Пропила мати дочку	–	–
34	Сб: Молода запрошує на весілля	«Т6»: 6Т6	ЛЕК-12-05_02.03	Шо Галочка да селом пошла	–	–	–	–
35	Нд: дражники між Свашками і Дружками	«Т6»: 6Т6	ЛЕК-12-05_02.19	Старший боярин патлатий	згадка	Старший боярин патлатий	ОАЗ ДАН-2018-03_05.06	Перший боярин патлатий
36	Нд: дражники між Свашками і Дружками	«Т6»: 6Т6	ЛЕК-12-05_02.20	На першому боярину кафтан	–	–	–	–
37	Нд: дражники між Свашками і Дружками	«Т6»: 6Т6	ЛЕК-12-05_02.21	Чого, свашки, да посоловіли	ЛЕК-12-05_06.30	Чого, свашки, да посоловіли	–	–
38	Сб: Коровай	«Т6»: 6Т6	ЛЕК-12-05_02.32	Молодиці, золотар їде	–	–	–	–
39	Сб: Коровай, початок	«Т6»: 6Т6	ЛЕК-12-05_02.33	Благослови, Боже	–	–	–	–
40	Нд: дражники між Свашками і Дружками	«Т6»: 6Т6	ЛЕК-12-05_02.40	Світилочка пані	ЛЕК-12-05_06.25	Світилочка пані	ОАЗ ДАН-2018-03_05.02	Світилочка пані
41	Нд: збір поїзда Молодого	«Т6»: 6Т6	ЛЕК-12-05_02.44	Ми їдемо да по Молодую	–	–	–	–
42	Нд: застілля	«Т6»: 6Т6	ЛЕК-12-05_02.47	Брязнули ложки-тарілки	–	–	–	–
43	Нд: застілля	«Т6»: 6Т6	ЛЕК-12-05_02.48	Втоптана стежечка	–	–	–	–
44	Нд: застілля	«Т6»: 6Т6	ЛЕК-12-05_02.49	Їжте бояри капусту	–	–	–	–
45	Нд: застілля	«Т6»: 6Т6	ЛЕК-12-05_02.50	Із-за гори гуска летіла	–	–	–	–
46	Сб: Коровай	«Т6»: 6Т6	–	–	ЛЕК-12-05_06.01	Благослови Боже (до короваю, шишок)	–	–
47	Сб: Коровай	«Т6»: 6Т6	–	–	ЛЕК-12-05_06.05	Ми діло зробили	–	–
48	Нд: застілля	«Т6»: 6Т6	–	–	ЛЕК-12-05_06.06	І їсти нам є що	–	–
49	Нд: застілля	«Т6»: 6Т6	–	–	ЛЕК-12-05_06.07	Обіщала весільная мати	–	–
50	Нд: застілля	«Т6»: 6Т6	–	–	ЛЕК-12-05_06.08	Де наш батько Йосип	–	–
51	Нд: застілля	«Т6»: 6Т6	–	–	ЛЕК-12-05_06.09	Шось у батька телепається	–	–
52	Нд: застілля	«Т6»: 6Т6	–	–	ЛЕК-12-05_06.10	Нема батька вдома (сороміцька)	–	–
53	Нд: застілля	«Т6»: 6Т6	–	–	ЛЕК-12-05_06.11	Заколов батьку свинку (сороміцька)	–	–
54	Нд: Скриня	«Т6»: 6Т6	–	–	ЛЕК-12-05_06.14	Скриня наша да дубовая	ОАЗ ДАН-2018-03_05.08	Скриня моя да дубовая
55	Нд	«Т6»: 6Т6	–	–	ЛЕК-12-05_06.16	Оце ж тобі, матко, чужес дитятко	–	–
56	Нд: зустріч родів	«Т6»: 6Т6	–	–	ЛЕК-12-05_06.21	Наїхала битва, буде з нами биться	–	–

57	Нд: зустріч родів	⟨T6⟩: 6T6	-	-	ЛЕК-12-05_06.24	Стелися к нам, зятю	-	-
58	Нд: дражнилки між Свашками і Дружками	⟨T6⟩: 6T6	-	-	ЛЕК-12-05_06.28	Ви бояри, ви чужосторонці	-	-
59	Нд: дражнилки між Свашками і Дружками	⟨T6⟩: 6T6	-	-	згадка	Тобі, дружку, да не дружкувати	-	-

Ритмотип ⟨T6⟩, як бачимо, має два втілення: з повтором першого рядка (ритмічно виділеним зачином, ⟨6T6⟩) та без нього ⟨T6⟩. Це пов'язане з тим, чи текст проспівувався, чи переказувався. У першому випадку це завжди ⟨6T6⟩ (27 зразків), і лише один раз проспівана тирада мала форму без зачину, як і 9 зразків усно переказаних текстів.

Мелотипологія. Поєднавши силаборитмічний аналіз текстів збірки Малинки та отриманих в експедиції озвучень певної кількості творів, вдалося виявити у місцевому весільному репер-

туарі 8 ритмокомпозиційних видів мелодій. З-поміж них виокремимо:

(а) – групу наспівів, за якими закріплені численні сюжети (тирадні композиції ⟨T6⟩ і ⟨T53⟩);

(б) – групу форм з малочисельними або одиничними текстами (⟨T53²⟩, ⟨6³⟩). Їх перелік подано в таблиці 3. Як бачимо, цілий ряд форм утратився, а саме: ⟨53²;557⟩, ⟨553²⟩, ⟨44p⁴2-Рано⟩, ⟨T4⟩. Всі ці ритмотипи, як відомо з останніх досліджень лівобережних весільних традицій (Т. Зачикевич, О. Гончаренко, Г. Коропніченко) належать до доволі рідкісних.

Таблиця 3. Весільна мелотипологія с. Мрин (за записами 1897, 2012 і 2018 рр.).

Ритмотип	Кількість текстів у 1897 р.	Кількість текстів у 2012, 2018 рр.
⟨T6⟩	85	56
⟨T53⟩	70	31
контамінація ⟨T53⟩ + ⟨T6⟩	5	1
⟨6 ³ ⟩	5	2
⟨T53 ² ⟩	2	1
⟨T4⟩	4	0
⟨V553 ² ⟩	4	0
⟨V53 ² ;557⟩	2	0
⟨44p ¹ 4;44p ² 4⟩ (Рано-рано)	1	0
приспівка	1	близько 20
нерозпізнаний	1	0

Мелодії, які вдалося записати, представлено у нотаціях 1–13. У них показані 4 основних РТ – два тирадних і два строфічних, та їх типові різновиди. Нотації подаємо в морфологічному вигляді (без дрібних виконавських елементів). Оскільки деякі виконавці часом плутались в своїй партії, шукали потрібний щабель, створюючи дисонантне звучання, ми дозволили собі виправити такі недоліки співу згідно численних записів з цієї території. Попри тривалі заперечення групи молодших інформантів, все ж вдалося встановити (від старших інформанток), що в цьому селі існувала традиція «гукання» у весільних піснях наприкінці кожної строфи.

Тирадні наспіви належать до ладової системи, яку в працях останніх років прийнято називати «деснянською». Характеристики тиради такі: квар-

товий звукоряд з опорою на нижньому тоні, при цьому основні ладові протистояння відбуваються між першим та третім щаблями, важливою є також роль тонів субквартової зони. Строфічні форми ⟨6³⟩ та ⟨T53²⟩ мають особливі ладові втілення – так звані триопорні, характерні для сусідніх регіонів (див. далі).

Прокоментую кожен вид композиції.

Тирадні композиції. Тип ⟨T6⟩. Як показав статистичний підрахунок, найчисленнішим ритмотипом і в кінці XIX і на початку XXI ст. була б-дольна тирада. Озвучення цієї форми дало можливість проаналізувати її ладові параметри, які показали належність до деснянського терцієво-квартового типу (відомо, що близько до цієї зони проходить ареал квінтових тирад).

Установлено, що наспіви мають виключно спондеїчний устрій, це розвіяло сумніви щодо деяких текстів, які на сусідній Переяславщині можуть виконуватися також в ямбічній версії. Також, завдяки озвученню, можемо стверджувати, що основний тип структури « $\downarrow T6$ » складається з «послідовності *зачину* А (він відрізняється від основного рядка («ходу», за Б. Луканюком) подовженням двох останніх модельних складот 6-складника), *основного мелорядка* В, його повторення (точного або у вигляді варіанту В¹) та *каденційної побудови* ГД» (Зачикєвіч, Клименко, 2013, с. 119).

У прикладі №9 збірки Малинки «Кучеравий піч виметає» подано три рядки тексту, при співі (нот. 1) було виявлено, що перший і другий рядки повторюються двічі, утворюючи класичну 5-рядкову тираду. Далі, в подібних трирядкових композиціях (№ 14 та 87) Малинка вже вказує в дужках повтор рядків.

№ 9.

Кучеравий пичь виметае,
А щастливый сажае,
Бугъ ему да помогае.

№ 14.

Пусты мене, маты, (2)
Въ сей гай погуляты, (2)
Кускою помааты.

№ 87.

Кланяйся, Марушко. (2)
И выевайко и покуренько;
Одынь тоби поклонъ буде.

Можна припустити, що наступні короткі 3- і навіть 2-рядкові тексти розспівувалися подібним чином.

№ 121.

Свахи—черепахи,
Свительки—якъ шпыльки.

№ 168.

Куныци свахи, куныци!
Якъ не введе те молодыци,
Полетяты горшки зъ полыци.

№ 176.

Чого сая прылихала маты?
Чы хлиба обьяидаты,
Чы дочкы одбыраты?

У наступному прикладі (нот. 2) кількість рядків більша, що досягається характерним для тирад тиражуванням 6-дольного мелоблоку В – у даному випадку 5-кратним¹. Привертає увагу мелодична варіантність цього блоку: він має дві версії (пор. такти 2 і 3), відмінність яких вимагає застосування нового маркеру, яким прийнято позначати мелодично контрастний матеріал (мелоблок Е). Такий мелоблок розповсюджений доволі широко на лівобережжі Десни (Бахмацький та Конотопський райони) (Клименко, 2013, нот. 15, 16). Послідовність блоків така: ВЕЕ'ВЕ', помічаємо тут тенденцію до

парування блоків ВЕ. Така ситуація повторилася ще кілька разів у різних виконавців (нот. 1, 3), що говорить про цікаву локальну особливість трактовки «ходу» тиради як пари мелоблоків. У згаданих сольних версіях більш виразним є каданс мелоблоку Г – h-с, функція якого – «питання» у респонсорній парі ГД. Проте інтонація «питання» частіше заступається кадансами h-h, h-g, характерними для мелоблоку В. Як бачимо, місцеві тиради мають дещо розмиті меліку, можна навіть сказати певну індіферентність при трактовці мелоблоків (Клименко 2013, с. 96).

Інший відомий спосіб нарощування тирад – вставки 4-дольних груп – демонструє приклад «На першому боярину кафтан» (нот. 3). Цей запис 2012 року є одним з найдовших текстів. Розширення композиції відбувається за рахунок монохронного 4-дольника, який повторюється 3 рази, та незвичайного повернення до пари блоків ВЕ перед респонсією ГД. (Пшенічкіна, 2015, 2017). Очевидно, цей же прийом використано в тексті №161 у Малинки (рядки 3–6 та 11–14), який ми розглянемо пізніше, як контамінацію трьох видів тирад.

Цікаво, що 4-дольні рядки у різних виконавців (гурт та старша за віком солістка) мають різну мелодіку (пор. нот. 4 і 3).

Тирадні композиції. Тип « $\downarrow T53$ ». Проблема-тичним було визначення ритмотипів текстів з основою 5+3, оскільки у такого вірша є дві можливості: бути оформленим як тирада, або ж як строфа. Часто Малинка наводив лише кілька рядків з віршами такої форми. Тож ідентифікувати ритмотип тексту доводилося з огляду на його функцію в обряді – як правило, строфічні тексти пов'язані з образом Молодої, а саме з лінією так званих «журних пісень» (Іваницький, 1982), а тиради здебільшого коментують хід обряду.

Найбільш повноцінним звуковим прикладом « $\downarrow T53$ » є зразок «Ой ви вороги, вороги», на відміну від багатьох інших, співачки виконали його злагоджено та впевнено (нот. 5). Він має ритміку спондеїчного типу з вільно-силабічними хитаннями вірша (початкові 2–3 позиції модельних силабогруп піддаються довільному силаборитмічному дробленню). Ладова система належить до типово деснянської, це мелодії квартового діапазону, з ладовою опозицією 3→1, опорні шаблі (1,3)ⁿ;1,2;3,1.

Кількість рядків у тирадах « $\downarrow T53$ » хитається в діапазоні від 2 до 14. Найкоротшою тирадою, або її уламком, є № 86 у збірнику Малинки, а найдовшою – № 57:

№ 86.

Налывай, батенько, кубочки,
Прывитай, матюшко, дружечки!

¹ Діапазон кількості неповторних поетичних рядків в композиції « $\downarrow T6$ » коливається від 2 до 12.

№ 57.
Котылося да яблочко
Изъ подвурья;
Просылася да дивочка
(Марусенька)
Изъ застўляя:
„Пусты—пусты, да Иваночко,
Изъ застўляя,
Побачу я батькового
Да подвурья“.
—Шо я—учора субутовка
Процулевкїй день,
Було жъ тоби дывытыся
На двурь увесь день;
А сегоднї недиленька

Смўтнесенькїй день;—
Сумовала Марусенька
Въ цей день увесь день.
Ой щожъ вона сумуючы
Говорыла?
Розсыпала дрўбенъ мачокъ
По комнати.
„Ой якъ мыни дрўбенъ мачокъ
Позбыраты?
Ой якъ мыни свого свекра
Называть?
Изберу я дрўбенъ мачокъ
Шытымъ рукавцемъ,
Назову свого свекорка
Хотя я панъ-оцемъ.“

Серед тирад, записаних у 2012 році, однією з найдовших (8 рядків) була «Як ми коровай ліпили» (нот. 6).

Текст №32 «Луговая калинонька, лугом ішла» складно піддавався точному визначенню ритмотипу через значні відхилення у структурі рядка. Завдяки озвученню вдалося визначити його, як «T53», а також заповнити відсутні у Малинки позиції: наприклад, рядки 2-4 у співі розпочинаються словом «Шо...».

№ 32.

Луговая калинонька лугомъ ишла,
Лугомъ ишла,—шумила,
Мостомъ ишла—давоньна,
Дворомъ ишла стыхенька,
На столи стала рясенька.

Перша силабогрупа цієї тиради ритмізована як вторинний ритмомалюнок з ямбізацією (нот. 7) — ця особливість вирізняє деякі зразки з-поміж інших тирад. Зазвичай тиради «T53» характеризуються довільним дробленням, їхня «чиста» силабічна структура чітко моделюється. Але у пісні «Луговая калинонька» виконавиця розспіває перший рядок рубатно й у специфічному ритмі. Це створює ефект своєрідного заспіву, адже в кожному наступному рядку всі силабогрупи мають модельний вигляд (відомо, що тиради «T53», на відміну від «T6», заспіву не мають). Подібну форму спостерігаємо в піснях «Чи я в тебе моя мати» (нот. 8) і «Шо на небі сонечко колесцем»². Думаю, що ямбізований «заспів» утворився під впливом строфи 53², яка у місцевій традиції завжди має ритміку вторинного ямбізованого типу³.

До тексту №40 вдалося записати рядки, яких, можливо, не вистачає у версії Малинки.

² Цей запис дозволив відновити перший рядок до тексту № 71, який був відсутній у Малинки:

Шо на небі сонечко колесцем,
Да не сїя, матїюно, овесцемъ,
А посїя, матїюно, жытечкомъ.
Щасливая дорўженька да я диточкамъ!

³ На Полтавщині «в зонах, де побутують ... різновиди T53 і яT53, спостерігається їх інтонаційна подібність, яка часом може спричинити вільні комбінації обох ритмоструктур в межах однієї композиції, утворюючи контаміновані різновиди» (Зачикевич, Клименко, 2013, с.120).

Виконавиця, намагаючись згадати пісню, проказала лише кілька наступних рядків, які, напевно, слідували після третього рядка:

«Прийди, прийди, батенько до мене,
Та й надїнь веночок на мене»

№ 40.

Да ходыла Марусенька по полю,
Да выла веночокъ зъ куколю.
Да прохала батенька на размову.
—Ой не просы, дочечко, не просы,
До вечора веночокъ износи,
А ввечери дружечкамъ оддасы.—

Контамінації в тирадах. Явище мікшування різних ритмічних моделей в одному пісенному творі тирадного типу описане неодноразово (зокрема, в статтях Т. Зачикевич, Г. Пшенічкіної). Найдовшою контамінованою тирадою у Малинки є текст № 161, що має 16 рядків. Озвучити його не вдалося, проте, можна досить впевнено віднести рядки 7, 8, 15, 16 до 6-дольних форм, 3-6 та 11-14 — до 4-дольних, а рядки 1, 2, 9, 10 логічно укладаються на формулу 53. Залишається лиш здогадуватися, як насправді колись звучав цей насичений яскравими виразами текст.

№ 161.

- 1 Гарялки, свату, гарялки:
- 2 Загорився хвартухъ у дивки!
- 3 Прышовъ Герасымъ,
- 4 Хвартухъ погасымъ,
- 5 Хриць ёго просымъ,
- 6 Шобъ вўнъ гасымъ;
- 7 Нехай бы горивъ до тїла
- 8 Щобъ наша сванечка пощедрила
- 9 Пощедрїя, сванечко, пощедрїя,
- 10 Намъ гарилочка пўдогрїя,
- 11 Пўдсыпъ жаркў,
- 12 Щобъ гараченько,
- 13 Пўдбавъ медку,
- 14 Щобъ солоденько,
- 15 А ще къ тому перцю,
- 16 Щобъ прыстало къ серцю.

З інших чотирьох текстів у Малинки, які можна визначити як мікст форм «T53» і «T6» (№№ 47, 49, 50, 54), не вдалося озвучити жодного. Зате було записано інший текст контамінованого типу «Чи я в тебе моя мати» (нот. 8). Перша силабогрупа, як і в прикладі «Луговая калинонька», має ямбізований вид. Перехід від «T53» до «T6» відбувається шляхом переосмислення другої силабогрупи третього рядка (на словах «за Дунай бистрий») на 4-дольну групу, що за своєю ладо-інтонацією збігається з кінцівкою мелоблоку В 6-дольної тиради. Тираду логічно продовжують мелоблок Е та кадансова структура.

Цікавий випадок подвійної версії озвучення тексту № 137 «Брала Марусенька льон, льон, льон», який можна віднести до контамінації «T53»+«T6». Сучасні виконавиці запропонували дві автономні версії ритмізації того самого сюжету

випроводжання дружок з хати. Старша за віком жінка заспівала його на мотив $\langle \downarrow T6 \rangle$, гурт трішки молодших жінок на наспів $\langle \downarrow T53 \rangle$. (нот. 9, 10).

№ 137.
 Врала Марусенька лєнь, лєнь,
 Да виганяла дружечокъ вонъ,
 вонъ, вонъ.
 Мы до тебе не самы прыйшли,
 Мы одъ тебе не самы пуйдемъ;
 Наймите дябары,
 Проведите, бояре.

Юрій Рибак у статті про дослідження поліського весілля «слідами Оскара Кольберга» висловив слушну думку, що явище контамінації двох різних музично-ритмічних композицій «часто трапляється у весільній обрядовості різних регіонів і найчастіше зумовлене безперервністю оспівування кожного ритуального кроку, коли поміж відмінними наспівами може не бути пауз» (Рибак, 2014, с. 59).

Ритуальні зачинні формули (РЗФ). Малинці вдалося зафіксувати одне з рідкісних для Лівобережжя явищ – специфічні ритуальні зачини, що передують викладу власне тексту пісні. У львівській школі з подачі Б. Луканюка їх називають «передладканками». У сучасній київській практиці використовується визначення «ритуальні зачинні формули» (РЗФ, за І. Клименко). Описуючи обряд виготовлення вільця, Малинка коментує (с. 105):

Каждую изъ этихъ пѣсень дѣружки повторяють по 3 раза, причемъ за вторымъ разомъ въ началѣ пѣсни прибавляютъ: „Що первая квитка, то паробокъ Иванко“, а за третьимъ разомъ – „Що другая квитка, то дивочка Маруся“.

№ 22.
 Перша квитка—то Иванко!
 Тя летявъ соколовько
 Черезъ садъ,
 Погубивъ пиръечко
 На весь садъ.
 Позбярайте, дружечки,
 Пиръечко,
 Зовъємъ Иванку
 Вилечко.

На практиці таке узагальнення уявити важко, бо кількість текстів, про які говорить дослідник, дорівнює 17, а якщо повторити кожну пісню тричі, виходить, що обряд прикрашання вільця супроводжує 51 пісня з РЗФ (хоча це важко уявити людині ХХІ століття, тоді як ще півтори сотні років тому люди перебували в іншому темпоритмі життя). Це пісні №№ 21-37, серед яких 6 текстів розспівується як $\langle \downarrow T6 \rangle$, 10 текстів як $\langle \downarrow T53 \rangle$ і одна має форму $\langle \downarrow 6^3 \rangle$. Безпосередньо у тексті пісні РЗФ зустрічаємо в № 22 («Перша квитка – то Иванко»). На жаль, озвучити його не вдалося. Традиція цих специфічних зачинів занепала вже давно, принаймні, з 2006 року на те-

ренах Чернігівської області РЗФ мені вона не трапилася жодного разу.

Строфічні композиції. Тип $\langle \downarrow 6^3 \rangle$. Трирядкові 6-дольники $\langle \downarrow 6^3 \rangle$ (семантична форма ААБ) в текстах Малинки можна розпізнати за розповсюдженими на Лівобережжі сюжетами з ліричної сфери, пов'язаної з образом Молодої, її прощанням з домівкою, або ж сирітської тематики («Зелена да дубровонько», «Ой клен було чи не дерево», «У неділю рано синє море грало», «Що у мори да на камені»). У цій місцевості вірші з такою композицією виступають завжди у вторинній формі V44(45).

Через те, що Малинка у своїй публікації не позначав повтор першого рядка, деякі тексти доводиться ідентифікувати як належні до цього типу лише за такими примітками до текстів: «если у невесты нет отца или матери», «дружки поють заунывно» (№№ 125, 126). Також ми розпізнавали строфічні вірші за їх вторинними формами та парним римуванням рядків.

Жодного з тих текстів, які я зарахувала до цього типу, не вдалося озвучити. Натомість були записані 2 інші характерні для цього ритмотипу сюжети, відсутні у Малинки («Сидить мати під калиною» та «Шо в батенька да й на одході»). В цілому, можна говорити про побутування у весільному обряді с. Мрин 7-ми сюжетів, що поєднуються з трирядковим 6-дольним наспівом.

Озвучити даний тип повноцінно (у сольному та гуртовому варіантах) вдалося лише з текстом «Сидить мати під калиною». За мелікою – це лівобережний трипорний квінтовий тип. У статті, присвяченій особливостям ладової організації цього ритмотипу, авторка виокремлює 3 основні меломоделі трирядкового 6-дольника. Наспів з с. Мрин, маючи опори 2||1||2, належить до I меломоделі, що має риси «класичного подільського» типу. Зазвичай функція субсекунди у зразках цієї групи нерозвинена. У зразку з Мрина, субсекунда стала основою для утворення гармонічних співзвуч (Данилейко, 2013, с. 157). Заспів має рубатно-імпровізаційний характер, інколи (переважно у сольній версії) у заспіві зачіпається субсекунда.

Порівнюючи два варіанти виконання цієї пісні (нот. 11, 12), бачимо, що сольна версія без гуртового варіанту, не дала б повного уявлення про її звуковисотну будову.

У зразках, подібних до №64, трапляються рядки з явним порушенням меж, «відведених» алго-

ритмом варіювання. Так останній рядок має форму 5+7. Такий весільний тип існує як самостійний (правобережні традиції), який ніколи не суміщається з варіантами V44 (V45). Напевно, це і є ті тексти, що були записані під диктовку (див. вище).

№ 64.

Що у мори да на камені
Тамъ сидили два янголы;
Вони пылы, йили,
Мыжъ собою говорылы:
Що у Марусеньки да батенька нема,
А мы йи да порадымо,
Да на посади посадымо.
Израдылы, якъ паньску дытыну,
А посадылы, якъ бидну сыротыну.

Цікаво, що у 2012 році респонденти також переказували нам багато текстів, зберігаючи при цьому правильну будову вірша. Пояснення факту, що значна кількість текстів у збірнику має порушення, може полягати в тому, що Малинка іноді доручав запис «своїм близьким, які за його вказівками продовжували фольклорні записи в м. Мрині» (Якимович, 2004, с. 349). Ю. Рибак називає головною причиною спотворення ритму записаних у XIX столітті текстів загальні вади «тогочасної етнографічної роботи – етнографічна фіксація із переказування, а не співу» (Рибак, 2014, с. 57).

Тип <753²>. Як і щойно розглянута група <6³>, мелодії типу <753²> звучать в найдраматичніших моментах весільного обряду (чесання коси, прощання з Молодою, Молода-сирота, перехід Молодої в нову родину). У Малинки знаходимо 2 відповідних сюжети: №65 «Ой ходила Марусенька» та № 131 «Да просилася Марусенька в батенька свого», що попередньо дозволило визначити їх РТ. Перший з сюжетів вдалося озвучити у сольному виконанні, при чому співачка пригадала повніший варіант тексту, ніж записав Малинка (нот. 13).

Если мать у невѣсты умерла, то поють:

№ 65.

Ой ходыла Марусенька
По крутуй гори,
Загледила сир утку
На тыхуй води:
Плывы, плывы, сира утко,
Тыхо по води;
Прыбуди, моя матюнько,
Тепера къ мыни
Та дай мыни порадочокъ,

Бидуй сыроти.—
—Кланяйся, дытя мое,
Усю родыни,
Нехай дають порадочокъ
Сыротыни.—
Ой кланялась, моя маты,
Усю родыни,
Даць не дають порадочку
Сыротыни.

Ритмоформула виступає у вторинному вигляді з ямбізацією 1-ї та 3-ї силабогруп (типовою для Наддніпрянщини) та хореїзацією 2-ї і 4-ї (індивідуальна стилістична особливість – очевидно, під впливом новіших пісень):

модель	
реальний ритм	

В основі ладової будови наспіву лежить мінорна квінта з класичним співвідношенням опор – 2,5||2,1.

Текст № 131 «Да просилася Марусенька в батенька свого» за структурою вкладається в ритміку РТ <753²>. Цьому не суперечить і ліричний сюжет. Та залишається ймовірність, що він міг бути розспіваний як <753>.

Прежде чѣмъ молодая начнетъ угощать колосковою водкою (что называется сдачей молодецтва, дружки поють:

№ 131. Да просилася Марусенька въ батенька свого: Пусты мене, да й батенько, на круту гору, Нехай же я й по туй гори да й походу.

Фыялочокъ на веночокъ да ще й нарву, Сывѣго цвиту на квіточку да ще й нащиплю. —Нащо жъ тобі, дытя мое, ой той сывій цвять? Ужежъ въ тебе да Иванко якъ рожевий цвять.—

Вільна агогіку вважається характерною ознакою виконавського стилю північно-західних районів Полтавщини: «найчастіше спостерігаємо рухливість часових пропорцій усередині формули, що призводить до нівеляції *хронос протос*. Різниця між короткими та довгими силабохронами зберігається, але пропорції варіюються. Утворюються так звані рубатні форми, для яких нотний запис ритму може бути лише умовним» (Зачикевич, Клименко, 2013, с. 121). Ці висновки, схоже, можна застосувати і до наспівів з Мрина.

Неозвучені ритмотипи. Кілька текстів з зібрання Малинки, які вказують на ознаки інших форм, ніж вищеописані, озвучити не вдалося. Та певні характерні риси їх структури дають підстави визначити принаймні їх ритмічну форму.

Тип <44р4²-Рано» впізнається за характерним подвійним рефреном «рано-рано, ... да ранесенько». Тип трапляється на Лівобережжі, хоча й без певної системи (Зачикевич, Клименко, 2013, с. 120, Карта К-13).

№76.

Не стуй, вербо, надъ водою,
Рано, рано!
Да не стуй, вербо, надъ водою!
Да ранесенько!
Не стуй, вербо, разывайся,
Рано, рано!
Не стуй, вербо, разывайся,
Да ранесенько!
Розвий, вербо, симсоть квитокъ
Щей чотыры!
Розвий, вербо, симсоть квитокъ
щей чотыры,
Да ранесенько!
Да ранесенько!
Щей чотыры,
боярь

Да йхатыме мымо тебе симсоть
боярь щей чотыре.
Да ранесенько!
Да вьрвуть бояре по квіточи да
по гулецци
Рано, рано!
Да вьрвуть бояре по квіточи да
по гулецци
Да ранесенько!
А Иванку квитки немає
Рано, рано!
А Иванку квитки немає.
Да ранесенько!
Що Иванку квитка — Марушка
дынка,
Рано, рано!
Шо Иванку квитка—Марушка дынка
Да ранесенько!

У зразках №№ 62 та 88 розпізнаємо гетероритмічну форму <53²;557>, яка є реліктовим явищем для Лівобережжя. Так, в північно-західних районах Полтавщини цей тип фіксувався лише в поодиноких, напівзруйнованих версіях, або ж у вигляді тільки поетичних текстів (Зачикевич, Клименко, 2013, с. 120).

№ 62.

Ой рано вь неділю
Пошла Маруся по шевлію:
„Ой хто мене вь шевлію знайде,
Тому я зустануся“.
Поповь батенько, не знайшовь,
Зажурився да й поповь.

Поповь братикъ, не знайшовь,
Выламавъ палочку да й поповь.

Пойшла сестриця, не знайшла,
Выврала цвितочокъ да й пошла.

Ой рано вь неділю

Пошла матюнка, не знайшла,
Заплакала да й пошла.

Поповь Иванко, знайшовь;
Узявъ за рученьку да й поповь.

№ 88.

Ишла Марусенька на посадь,
Стричае їй Господь самъ
Изъ долею щасливою,
Изъ доброю годиною.

То жь не Господь-сять,—
Батенько стречае
Изъ долею щасливою,
Зъ доброю да годиною.

Наступна група текстів є найбільш загадковою серед зразків збірки Малинки. Вірші №№ 59, 92, 132, 153 мають характерні ознаки 3-елементної будови V₄4₅3 з властивим їй варіюванням 4- та 5-складників. Такі вірші можуть розспівуватися у двох ритмічних версіях: двомірній $\langle 443^2 \rangle$ або тримірній $\langle 553^2 \rangle$. Але сучасні дані (бл. 1500 зразків з віршем V₄4₅3, зареєстровані в електронній базі «Реєстр обрядових мелодій українців та сусідніх етносів», розробка І. Клименко), показують повну відсутність цих форм на українському Лівобережжі. Винятками є локальні осередки $\langle 553^2 \rangle$ на річках Снов та Середня Десна (вище Новгород-Сіверського) (Клуменко, 2015, тир 9). Можливо, це була точкова традиція, яка протягом ста років згасла.

№ 59.

Вже пўзенько, вже нераненько, смеркає.
Вже Марусенька да на білий камень ступає,
Къ соби дружечокъ, къ соби голубочокъ прыває:
„Ой прыступите, дружечки, до мене,
Да возьмїть мое молодецтво одъ мене“.

№ 132.

Вжеж пўзенько, вжеж нераненько, смеркає. —Прыступите, молоды дружечки, до мене.
Вжеж Марусенька да на білий камень ступає, Одберите мое молодецтво ой-одъ мене;
Вона до себе молодыхъ дружечокъ сыває: Въ голўвоньку розумоньку набыраты.

№ 92.

Короловъ смьгъ, королевичу Иванко, (2)
Чого ты стоиши, чомъ не сядешъ, Иванко, (2)
—Я буду стояты, я буду прохаты Тестенька; (2)
Що вь тестенька хорошая дочка Марушка (2)

№ 153.

Вжеж Иванко да на білий камень ступає, (2) Одберите мое молодецтво одъ мене, (2)
Молодыхъ бояръ къ соби прыває: А я пойду мижъ старыи мужи мужоваты,
—Прыступите, молоды бояре, до мене, (2) Розумоньку у голўвоньку набыраты.

Послѣ этой сдачи молодецтва молодымъ бояре и свитыляки уходятъ домой.

Вірші №№ 10, 89, 110, 111 за формою і за сюжетами можна впевнено визначити як РТ $\langle T4 \rangle$. На сьогодні цей тип вважається раритетним, але зрідка ще зустрічається як на Чернігівщині (за власними польовими спостереженнями), так і на сусідній Полтавщині.

№ 10.

Пить на сохахъ,
И джа на рукахъ;

И пилуйтєся,
И мылуйтєся,
Хто кому радъ.

№ 89.

Мыръ мыромъ мыровались,
Дви сванечки на порози циговались.

№ 110.
Сванечки наши голубочки,

Спойте намъ писни
Хоть одвои да прыгожи!

№ 111.
Дружечки наши голубочки,
Не вміємо, не сміємо:
Улицы тисны,

Погубыли писни,
Чужая сторона,—
Щобъ не довель намъ молоденькимъ соромъ.

Останні пісні, якими Малинка завершує опис весілля, співалися ввечері в неділю, у необрядовій частині дійства. Автор коментує їх так: «Ужин и попойка продолжаются всю ночь». Один з творів визначаємо як приспівковий (№ 178), а текст № 177 (фрагмент з одного-двох(?) рядків) залишається невизначеним.

№ 178.

Окъ мнѣ, окъ!
Не любы жь насъ двоєхъ;
Любы мене самую,
Бо я тебе шаваю.

№ 177.

На гори дубъ, а вь долини берўзонька;
Збыралася черўдонька.

ВИСНОВКИ

Етнографічні описи українських весільних традицій кінця XIX століття фіксують відносно повну структуру обряду. Попри те, що переважна більшість тих записів була суто текстовою (пісенні сюжети без мелодій), завдяки системному збиранню за відповідними програмами (див. вище) вони стали унікальними та безцінними етнографічними матеріалами, що дозволяють зрозуміти втрачений, здавалось би, безслідно обрядовий контекст виконання пісень (Борисенко, 2012, 2013). Співставляючи старі записи з сучасними, зробленими з проміжком у понад 100 років, констатуємо значну руйнацію весільного репертуару. Як зазначає Ю. Рибак, «Складається враження, що в міру десакралізації ритуалів, втрати розуміння необхідності їх повноцінного проведення, відбувалося вибіркоче користування музичним репертуаром, профанація попередніх набутоків. Урешті це призвело до поширення уніфікованого на великому просторі сценарію та обмеженого набору приурочених наспівів» (Рибак, 2014, с. 61).

У випадку з весільним збірником Малинки можемо констатувати, що сучасні спроби озвучити старовинні тексти з Мрина (179 зразків) виявили тільки 4 типових наспіви, що вцілїли до

XXI століття. Це дві пари композицій зі спорідненими ритмоформулами: «♩ T53» і «♩ 53²», «♩ T6» і «♩ 6³». Несподіванкою моєї польової роботи став запис значної групи місцевих текстів (ще 59 зразків на ці ж 4 наспіви), які не увійшли в колекцію Малинки. З-поміж неозвучених текстів XIX століття 127 зразків вдалося ідентифікувати як належні до названих 4-х груп. Для їх реконструкції були використані наступні методи:

– метод силаборитмічної реконструкції, що розпрацьовується в київській Лабораторії етномузикології (Клименко, 2004);

– метод порівняльного аналізу сюжетів та відповідних образних та обрядових сфер, а також структури власне поетичного тексту (зокрема, його величини, законів римування).

При визначенні типів компоновання ми орієнтувались на такі ознаки:

– специфіка образно-сюжетної сфери: тиради коментують хід всіх ключових обрядових актів, натомість строфи притягують до себе ліричні сюжети, пов'язані з Молодою;

– тиради, як правило, мають довільний тип силаборитмічного дроблення, строфи у цій місцевості (ширше – на всьому дніпровському Лівобережжі) мають вірші вторинного типу (для моделі V53 це форма V444(445), для моделі V6 – V44(45);

– спосіб римування: сюжети строфічних композицій мають парне римування (асонанс), в сюжетах тирад рима (асонанс) може групувати три і більше рядків;

– наявність контамінацій – ознака тирадних композицій. У строфах переміна ритмічного типу зустрічається дуже рідко і вважається ознакою зіпсованості форми.

Досліджуючи весілля м. Бориспіль (138 пісень з наспівами) за збіркою Чубинського–Лисенка (Чубинський, 1870), етнограф Чеслав Нейман пише: «...визначати форми весільної пісні можливо лише при музиці» (Нейман, 1883, с. 638–639). Проте застосування сучасних аналітичних інструментів дозволило з великим ступенем ймовірності побачити в текстах XIX століття, навіть без мелодій, ще 4 інших ритмічні форми «♩ 53²;557», «♩ 553²», «♩ 44p¹4;44p²4», «♩ T4»). Для цього, крім вищезазначених методів, вивчався ще ареальний контекст побутування певних мелоформ у суміжних місцевостях. На жаль, за відсутності наспівів неможливо говорити про ладову будову встановлених ритмотипів.

У своїй праці Нейман вперше у вітчизняній фольклористиці подає статистичну таблицю ти-

пових весільних ритмоформул, систематизованих за видами ритмічного складу. Таблиця також містить відомості про кількість пісень кожного РТ з-під Борисполя. Спільний доробок Олександра Малинки та авторки дозволяє дати порівняльну характеристику статистичної потужності кожної зі встановлених мелоформ у Мрині (Табл. 3). Передбачувано, типи з великою статистикою збереглися, і, відповідно, одиничні «екзотичні» мелоформи на сьогодні є втраченими. Очікуваним є домінування тирадних форм «♩ T6» і «♩ T53», властиве чи не всьому Лівобережжю. Озвучення цих ритмічних типів у 2012 році стало надзвичайно важливим, адже, як пише Т. Зачикєвіч, «різновиди музичної композиції тирад, маючи кожен власну географію, можуть бути маркерами локальних традицій» (Зачикєвіч, Клименко, 2013, с. 119).

Отже, проведене дослідження встановило, що весільна традиція Мрина оперувала принаймні 8-ма типами наспівів, чотири з яких відтворюються і сьогодні. Як пише дослідниця прозового фольклору О. Бріцина, «усний традиційний текст існує лише в живому спілкуванні з аудиторією, а нецікавий і неактуальний втрачає право на існування, зберігається лише в пам'яті окремих носіїв, ба й зовсім забувається, якщо його не викличуть до життя потреби слухачів і зацікавленість аудиторії. Отже, кожний фольклорний осередок є ніби невеличкою моделлю, що демонструє складні процеси функціонування усної традиції». (Бріцина, Головаха, 2004, с. 38). Чи можемо ми застосувати подібне пояснення до зникнення деяких типів весільних пісень з обряду? Чи радше пояснити ці зникнення складністю їхнього музичного устрою для сприйняття новими поколіннями, небажанням або ж неспроможністю вивчити хоч і красиву, але складну пісню? У випадку з піснями весільного обряду с. Мрин це пояснення здається недостатнім, адже серед типів, які не вдалося озвучити, знаходимо досить простий ритмотип 4-дольної тиради, який за своїми музичними характеристиками не міг бути складнішим за «♩ T6».

Потрібні подальші дослідження території між річками Остер і Десна, аби спробувати відшукати зниклі в Мрині ритмотипи в сусідніх селах та визначити приналежність весільної музики цього локусу до певного регіонального масиву. Проте вже на даному етапі окремі стильові ознаки попередньо сигналізують досліднику про належність традиції Мрина, з одного боку, до поліської весільної мелосистеми (характерні лади), а з іншого – до полтавської зони вільноагогічних ритмів.

Список використаної літератури і джерел

Борисенко, В. (2012). *Традиційне весілля українців: Унікальні записи кінця XIX – 20-40 років XX ст.* Київ: СтилоС.

- Борисенко, В. (2013). Трансформація весільного обряду протягом століття (на прикладі с. Івча Літинського району на Вінничині). *Народна творчість та етнологія*. Вип. 2, сс. 15–27. Київ.
- Бруханда, С. Ф. (2013). *Моє рідне село*. Ніжин: Аспект-Поліграф. 78 с.
- Бріцина, О. Ю., Головаха, І. Є. (2004). *Прозовий фольклор села Плоске на Чернігівщині (тексти та розвідки)*. Київ: ІМФЕ. 576 с.
- Ганцов, В. (1928). Діалектичні межі на Чернігівщині. *Чернігів і Північне лівобережжя: Огляди, розвідки, матеріали*, сс. 262–280. Київ.
- Данилейко, І. (2013). Особливості ладової організації весільних меломасивів лівобережжя нижньої Десни (Чернігівщина). Мелодії триопорного ладу у шестидольних композиціях. *Проблеми етномузикології: Зб. наук. статей*. Вип. 8 (*Слов'янська мелогографія*, 4), 155–164. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.
- Зачікевіч, Т., Клименко, І. (2013). Весільні пісні Полтавщини: ритмотипологія і географія. *Проблеми етномузикології: Зб. наук. статей*. Вип. 8 (*Слов'янська мелогографія*, 4), 118–131. Київ.
- Іваницький, А. (1982). Весільна пісенність на Україні та її обрядова функція. У кн. Шубравська, М., Іваницький, А. (Упоряд.). *Весільні пісні: У 2-х кн. Кн. 1*, сс. 11–69. Київ.
- Клименко, І. (2004). Ритмоструктурна систематика весільних мелодій українсько-білоруського мелоареалу (Погляд із Прип'ятського Полісся). *Проблеми етномузикології: Зб. наук. статей*. Вип. 2, 135–165 (2 карти). Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.
- Клименко, І. (2013). Слов'янські весільні шестидольники як мелогографічна система: введення у проблематику. *Проблеми етномузикології: Зб. наук. статей*. Вип. 8 (*Слов'янська мелогографія*, 4), 90–117 + карти К10–11. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.
- Климчук, Ф. (1999). Традиційне весілля села Симоновичі. *Вісник Львів. ун-ту. Серія філологічна*. Вип. 27: *Українська фольклористика*, сс. 185–275. Львів.
- Литвинова-Бартош, П. Я. (1900). Весільні обряди і звичаї у селі Землянці Глухівського повіту в Чернігівщині. *Матеріали до українсько-руської етнології*, т. 3, сс. 70–173. Львів.
- Малинка, А. Н. (1897). Малорусское веселье (свадебные обряды и песни, запис. в м. Мрине, Нежинского уезд. Черниговской губ.). *Этнографическое обозрение. Издание Этнографического Отдела Императорского Общества Любителей Естествознания, Антропологии и Этнографии*. № 3, сс. 96–134. Москва.
- Малинка, А. Н. (1902). *Сборник по малорусскому фольклору*. 388 с.
- Малинка, А. Н. (1892). *Особенности говора м. Мрина, Нежинского уезда Черниговской губернии*.
- Нейман, Ц. (1883). Кушетные формы южнорусской песни. *Киевская старина*. Т. VI., сс. 599–644. Киев.
- Пригоровський, В. *Фольклорист Олександр Малинка*. Отримано з URL: <http://archive.ndiuv.org.ua/fulltext.html?id=292>.
- Пшенічкіна, Г. (2017). Свадебные тирады со стихом 5+3 на Правобережной Черкащине. *Tradicija ir dabartis / Tradition & Contemporarity: Mokslo darbai. Sud. R. Sliužinskas, H. Pshenichkina*. № 12. pp. 138–160. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Пшенічкіна, Г. (2015). Весільні тиради правобережної Черкащини з 6-7-складовою основою: особливості компонування. *Проблеми етномузикології: Науково-методичний збірник*. Вип. 10, 81–103. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.
- Пшенічкіна, Г. (2018). «Звенигородщина» Агатангела Кримського та сучасні дослідження обрядової пісенності правобережної черкащини. *Проблеми етномузикології: Зб. наук. статей*. Вип. 13, 82–117. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.
doi: <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2018.13.145692>.
- Рибак, Ю. (2014). Слідами «Поліського весілля» Оскара Кольберга. *Народна Музика Волині та Полісся: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції до 35-річчя кафедри музичного фольклору та 200-річчя з дня народження Оскара Кольберга*, сс. 56–61. Рівне. (Рівне, 31 жовтня – 1 листопада 2014 р.).
- Чубинський, П. (1970). Весілля в селі Бориспіль Переяславського повіту Полтавської губернії. Записав П. П. Чубинський. Мелодії на ноти поклав М. В. Лисенко. *Весілля: у 2-х кн. Кн. 1*, сс. 81–147. Київ: Наук. думка.
- Шафонський, О. (1851). *Чернігівського намісництва топографічний опис з коротким географічним та історичним описом Малої Росії, з частин якої це намісництво складено (рос. мовою)*. Київ. 697 с.
- Шубравська, М., Бучель, Н. (Упоряд.). (1982). *Весільні пісні: У 2-х кн. Кн. 2*. Київ: Наукова думка. 680 с.
- Якимович, С. (2004). Матеріали до життєпису О. Малинки. Сергій Якимович. Малинка [О]лександр Никифорович [некролог]. У кн. Бріцина, О. Ю., Головаха, І. Є. *Прозовий фольклор села Плоске на Чернігівщині (тексти та розвідки)*, сс. 349–359. Київ: ІМФЕ. [Перевидання за 1941 р.].
- Klymenko, I. (2015). Ukrainian-Bielorussian-Polish Early-traditional Melo-Massif: Interethnic Wedding Macro-Areas. *Musicologija. Journal of the Institute of Musicology SASA. (Етно)музикологія на преласку из XX у XXI век (II). Часопис Музиколошког института САНУ*, 19, 23–49. Београд. doi: 10.2298/muz1519023k
- Koponenko, N. (1998). *Ukrainian Minstrels: And the Blind Shall Sing* (цит. за: Бріцина, О., Головаха, І. (2004). *Прозовий фольклор села Плоске на Чернігівщині (тексти та розвідки)*. Київ: ІМФЕ).

References

- Borysenko, V. (2012). *Tradytysyne vesillya ukrayintsiv: Unikalni zapysy kintsya XX– 20-40 rokiv XX st.* [Traditional wedding of Ukrainians: Unique records of the late XIX - 20-40 years of XX century]. Kyiv. 192 p. [in Ukrainian].
- Borysenko, V. (2013). Transformatsiya vesil'noho obryadu protyahom stolittya (na prykladi s. Ivcha Lityns'koho rayonu na Vinnychyni) [Transformation of the wedding ceremony during the century (on the example of Ivcha village of the Litynsky district in Vinnytsia)]. *Folk art and ethnology. Iss. 2*, pp. 15–27. Kyiv. [in Ukrainian].
- Bruhanda, S.F. (2013). *Moje ridne selo*. [My home village]. Nizhyn. [in Ukrainian].

- Bricina, O., Golovakha, I. (2004). *Prozovyy fol'klor sela Ploske na Chernihivshchyni (teksty ta rozvidky)* [The prose folklore of the village of Ploskoe in Chernihiv region (texts and explorations)]. Kyiv. [in Ukrainian].
- Chubinsky, P. (1970). Vesillya v seli Boryspil' Pereyaslavs'koho povitu Poltav'skoyi huberniyi. Zapysav P. P. Chubynskyy. Melodyi na noty poklav M. V. Lysenko [Wedding in the village of Boryspil, Pereyaslavsky district, Poltava province. Written by P. P. Chubinsky. Melodies on the notes put M. V. Lysenko]. *Wedding: in 2 vol. Vol. 1*, pp. 81–147. Kyiv. [in Ukrainian].
- Danileiko, I. (2013). Osoblyvosti ladovoyi orhanizatsiyi vesilnykh melomasyviv livoberezhzhya nyzhn'oyi Desny (Chernihivshchyna). Melodyi tryopornoho ladu u shestydol'nykh kompozytsiyakh [Peculiarities of the organization of wedding melomasses of the left bank of the lower Desna (Chernihiv region). Tri-pole tunes in six-track compositions]. *Problemy etnomuzykologiyi* [Problems of music Ethnology]. Iss. 8, pp. 155–164. Kyiv. [in Ukrainian].
- Gantsov, V. (1928). Diyalektychni mezhi na Chernihivshchyni [Dialectical borders in the Chernihiv region]. *Chernihiv i Pivnichne livoberezhzhya: Ohlyady, rozvidky, materialy* [Chernihiv and the North Left Bank: Surveys, intelligence, materials], pp. 262–280. Kyiv. [in Ukrainian].
- Ivanitsky, A. (1982). Vesilna pisennist na Ukrayini ta yiyi obryadova funktsiya [Wedding Song in Ukraine and Its Ritual Function]. In Shubravskaya, M., Ivanitsky, A. *Wedding Songs: [Coll. pomegranate notation songs]. Vol. 1*, pp. 11–69. Kyiv. [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2004). Rytmostrukturna systematyka vesilnykh melodiy ukrayins'ko-bilorus'koho meloarealu (Pohlyad iz Prypyat'skoho Polissya [Rhythm-Structural Systematics of Wedding Ringtones of the Ukrainian-Belarusian Meloareal (A View from the Prypiatsky Polissya)]. *Problemy etnomuzykologiyi* [Problems of music Ethnology]. Iss. 2, pp. 135–165. Kyiv. [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2013). Slovyanski vesilni shestydolnyky yak meloheohrafichna systema: vvedennya u problematyku [Slavic wedding hexadecimal as a melogeographic system: an introduction to problems]. *Problemy etnomuzykologiyi* [Problems of music Ethnology]. Iss. 8, pp. 90–117. Kyiv. [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2015). Early Ukrainian-Belarusian-Polish Traditional Melo-Massif: Interethnic Wedding Macro-Areas. Muzikologija. (Etno)muzikologija na prelaskuiz XX u XXI vek (II). Časopis Muzikološkog instituta SANU. [Musicology. Journal of the institute of musicology of the serbian academy of science sandarts. (Ethno)musicology at the turn of the millennium (II)], 19, 23–49. Beograd. doi: 10.2298/muz1519023k
- Klymchuk, F. (1999). Tradytsiyne vesillya sela Symonovychi [Traditional wedding of Simonovichi village]. *The philological series. Iss. 27*, pp. 185–275. Lviv. [in Ukrainian].
- Kononenko, N. (2004). *Ukrainian Minstrels: And the Blind Shall Sing, 1998* (cited by: Bricina, O., Golovakha, I. *The prose folklore of the village of Ploske in Chernihiv (texts and explorations)* Kyiv: IMFE. [in Ukrainian])
- Litvinova-Bartosh, P. Ya. (1900). Vesilni obryady i zvychayi u seli Zemlyantsi Hlukhivs'koho povitu v Chernihivshchyni [Wedding Rites and Customs in the Village of Zemlyanka of Glukhiv County in Chernihiv Region]. *Materials to Ukrainian-Russian Ethnology. Vol. 3*, pp. 70–173. Lviv. [in Ukrainian].
- Malinka, A. (1897). Vesillya bilorusiv (vesil'ni obryady ta pisni, zapys. U misti Mryn Nezhyn'skoho rayonu [The wedding of the Belorussians (wedding ceremonies and songs, recording. In the city of Mryn, Nezhinsky district]. *Etnohrafichne opytuvannya. Opublikovano Etnohrafichnym viddilom Imperators'koho Pryrodovnavchoho Tovarystva* [Ethnographic survey. Published by the Ethnographic Division of the Imperial Society of Natural History, Anthropology and Ethnography]. Iss. 3, pp. 96–134. Moscow. [in Ukrainian].
- Malinka, A. (1902). *Sbornyk po malorusskomu fol'kloru* [Collection of Little Russian Folklore]. 388 p. [in Russian].
- Malinka, A. (1892). *Osobennosti rechi Mrina, Nezhynskiy uyezd Chernigovskoy gubernii* [Features of Mrin's speech, Nezhinsky district of Chernihiv province]. [in Russian].
- Neyman, T. (1883). Kupletnyye formy yuzhnorusskoy pesni [Couplet forms of the South Russian song]. *Kievan antiquity. Vol. VI*, pp. 599–644. Kyiv. [in Russian].
- Prigorovskiy, V. *Folklorist Oleksandr Malinka*. Retrieved from URL: <http://archive.nndiuv.org.ua/fulltext.html?id=292>. [in Ukrainian].
- Pshenichkina, H. (2017). Vesilni tyrady z virshem 5+3 na Pravoberezhnyi Cherkashchyni [Wedding tirades with verse 5 + 3 on the Right Bank Cherkasy region]. *Tradition ir dabartis / Tradition & Contemporarity: Mokslo darbai. Iss. 12*, pp. 138–160. Klaipėda. [in Ukrainian].
- Pshenichkina, H., (2015). Vesil'ni tyrady pravoberezhnoyi Cherkashchyny z 6–7-skladovoyu osnovoyu: osoblyvosti komponuvannya [Wedding ranks of the right-bank Cherkasy region with 6–7-component basis: features of layout]. *Problemy etnomuzykologiyi* [Problems of music Ethnology]. Iss. 10, pp. 81–103. Kyiv. [in Ukrainian].
- Pshenichkina, H. (2018). «Zvenyhorodshchyna» Ahatanhela Kryms'koho ta suchasni doslidzhennya obryadovoyi pisennosti Pravoberezhnoyi Cherkashchyny [«Zvenyhorodshchyna» by Agatangel the Crimean and modern studies of the ritual song of Right-Bank Cherkasy region]. *Problemy etnomuzykologiyi* [Problems of music Ethnology]. Iss. 13, pp. 82–118. Kyiv. [in Ukrainian].
- Rybak, Yu. (2014). Slidamy «Polis'koho vesillya» Oskara Kol'berha [Following in the footsteps of Oscar Kolberg's Polissya Wedding]. *Volyn and Polissya Folk Music: Collection of Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference on the 35th Anniversary of the Chair of Musical Folklore and the 200th Anniversary of Oscar Kolberg's Birth*, pp. 56–61. (Rivne, October 31, 2014). [in Ukrainian].
- Shafonsky, O. (1851). *Chernihiv'skoho namisnytstva topohrafichnyy opys z korotkym heohrafichnym ta istorychnym opysom Maloyi Rosiyi, z chastyn yakoyi tse namisnytstvo skladeno (ros. movoyu)* [A topographical description of Chernihiv governorate with a brief geographical and historical description of Little Russia, of which this governorate is composed (in Russian)]. Kyiv. [in Russian].
- Shubravskaya, M., Buchel, N. (1982). *Vesilni pisni*. [Wedding Songs [Coll. pomegranate notation songs]: In 2 books. Book 2. Kyiv. [in Ukrainian].

Yakimovich, (2004). Materialy do zhyttypysu O. Malynky. Serhiy Yakymovych. Malynka [O]leksandr Nykyforovych [nekroloh] [Materials to the biography of O. Malinka. Sergey Yakimovich. Malinka [O] Aleksandr Nikiforovich [obituary]. In Bricina, O., Golovakha, I. *Prozovyy fol'klor sela Ploske na Chernihivshchyni (teksty ta rozvidky)* [The prose folklore of the village of Ploskoe in Chernihiv region (texts and explorations)], pp. 349–359. Kyiv: Institute of Art Studies, Folklore Studies and Ethnology. M. Rylsky National Academy of Sciences of Ukraine. [in Ukrainian].

Zachychevich, T., Klimenko, I., (2013). Vesilni pisni Poltavshchyny: rytmotypolohiya i heohrafiya [Wedding songs of Poltava region: rhythm typology and geography]. *Problemy etnomuzykologiyi* [Problems of music Ethnology]. Iss. 8, pp. 118–131. Kyiv. [in Ukrainian].

НОТАЦІЇ

Усі зразки записано і транскрибовано авторкою статті. Нотації морфологічні. Нотний набір Анни Коломицевої.

1. ЛЕК-12-05_02.35 Зап. 2012 р. від: Надії Іванівни Вакулік, 1928 р.н.
2. ЛЕК-12-05_06.24 Зап. 2012 р. від: Ганни Ісаківни Канівець 1939 р.н., Параски Дем'янівни Огій 1924 р.н., Ганни Павлівни Куриленко 1937 р.н., та Лідії Степанівни Пасічник 1942 р.н.
3. ЛЕК-12-05_02.20 (рік запису та імена виконавців див. нот.1)
4. ЛЕК-12-05_06.09 (див. нот. 2)
5. ЛЕК-12-05_06.13 (див. нот. 2)
6. ЛЕК-12-05_02.05 (див. нот. 1)
7. ЛЕК-12-05_02.02 (див. нот. 1)
8. ЛЕК-12-05_06.18 (див. нот. 2)
9. ЛЕК-12-05_02.15 (див. нот. 1)
10. ЛЕК-12-05_06.32 (див. нот. 2)
11. ЛЕК-12-05_03.01 (див. нот. 1)
12. ЛЕК-12-05_06.22 (див. нот. 2)
13. ЛЕК-12-05_02.10 (див. нот. 1).

Приклад 1.

Ку-че-ря-вий піч ви-ме-та - є, ку-че-ря-вий піч ви-ме-та - є,
ща - сли - вий са - джа - є,
ща - сли - вий са - джа - є, хай йо-му Бог по-ма - га - [є].

Приклад 2.

Сте - ли - ся к нам зя - тю, Сте - ли - ся к нам, зя - тю,
Ко - ло дво - ру хме - лем,
А в дво - рі па - пе - ром,
А в сін - цях ва - силь - ком,
а в ха - ті бар - він - ком,
ко-ло сто-лу ко - ло - ко - лом, За сто - лом со - ко - [лом].

Приклад 3.

На пер-шо-му бо-я-ри-ну каф - тан,
 На пер-шо-му бо-я-ри-ну каф-тан
 Со-ло-мо-ю, по-ло-во-ю на-пхан,
 О - ці із кло - ччя,
 Ніс із па-пе - ру,
 Рот із ра-ме - ню,
 Ли - ка-ми бо-ро-да ши - та,
 Об-ру - ча-ми го-ло-ва зби - та,

Приклад 4.

Шось у ба-тька те-ле-па - є - ться,
 Шось у ба-тька те-ле-па - є - ться,
 Го-рі-ло-чка йу бо-чо - но - чку
 І сам не п'є,
 І сам не да - є,
 Як сам по - ку - шту - є, то й нас по - ча - сту[є].

Приклад 5.

Ой ви, во - ро - ги, во - ро - ги
 Да не пе - ре - ходь - те до - ро - ги,
 Да не-хай пе - ре - йде ба - тень - ка,
 Да не-хай пе - ре - йде ма - тюн - ка,
 Да не-хай пе - ре - йде ро - ди - на,
 Щоб ша - сли - ва - я го - ди [на].

Приклад 6.

♩ ≈ 100

Як ми ко - ро - вай лі - пи - ли,
 До Ду - на - ю по во - ди - цю хо - ди - ли,
 А з на - ми Ду - най роз - мов - ляв,
 не бе - рить во - ди - ці з Ду - на - ю,
 Я ва - шо - го ко - ро - ва - ю не зна - ю,
 А бе - рить во - ди - цю з кри - ни - ці, Бгай - те ко - ро - вай мо - ло - ди [ці].

Приклад 7.

♩ ≈ 60

♩ ≈ 90

Лу - го - ва - я ка - ли - нонь ка, лу - го - ва - я
 Шо лу - га - ми йшла, шу - мі - ла
 А мо - ста - ми йшла, дзве - ні - ла,
 До дво - ру до - йшла кра - сна - я
 На сто - лі сто - їть яс - на [я].

Приклад 8.

♩ ≈ 90 Одна

Гурт

Чи я в те - бе, мо - я ма ти ле - ни - ва бу - ла,
 Що ти ме - не мо - ло - ду - ю за - між од - да - ла
 Од - да - ла ме - не за Ду - най би - стрий
 Да - ла ме - ні да чо - вен пли - сти
 Да - ла чо - вен ще й ве - се - ле - чко пли - ви, до - ню, мо - є сер - де [чко].

Приклад 9.

$\text{♩} = 100$

Бра - ла Га - ло-чка льон, льон, Бра - ла Га - ло-чка льон, льон,
 Ви-га-ня-ла дру - же-чок вон, вон,
 На - що бу - ло бра - ти, як те-пе-ра ви - га - ня - [ти].

Приклад 10.

$\text{♩} \approx 60$ Одна $\text{♩} \approx 80$

Ой тре-па-ла Га - ле - чка льон, льон, льон
 Ви-га-ня-ла дру - же - чок вон, вон, вон
 Па - да-ла ко - стри - ця до - до - лу
 Час вам, дру - же - чки до - до - [му].

Приклад 11.

$\text{♩} \approx 80$ Рубато

1. Си дить ма - ти під ка - ли - но - ю, си дить ма-ти під ка-ли но - ю, гір-ко пла-че за ди ти но - [ю].
 2. Ку-ди, до - ню, со-би - ра - еш - ся, ку-ди, до-ню, со-би-ра - є - шся, доб рим ми лом у - ми ва - є - [шся].
 3. По йду, ма - мо, між чу - жі - ї лю - ди, по йду, ма-мо, між чу-жі-ї лю - ди, ой там ме-ні та й го-ре чко бу [де].
 4. Бу - де вме - не ма-тін - ка чу жа - я, бу - де вме-не све кру ха ли - ха - [я].
 5. Ді - ло зро блю, во-на пе-ре ро - бить, сло-во ска жу, во-на пе-ре-мо- [вить].
 6. Їс - ти схо - чу, аж сердень ко в'я - не, хлі-ба врі жу, во-на ско-са гля [не].

Приклад 12.

Одна *Рубато* ≈ 60 *Гурт*

1. Си дить ма - ти під ка - ли - но - ю, си дить ма - ти під ка - ли - но - ю, ой, гір - ко пла - че за ди - ти - но [ю].

2. Ку - ди, до - ню, со - би - ра - є - сся, ку - ди, до - ню, со - би - ра - є - сся, ой, [шо ти] ми - лом у - ми - ва - є - [сся]

3. Пі - ду, ма - мо, між чу - жі - ї лю - ди, пі - ду, ма - мо, між чу - жі - ї лю - де, ой, ой там ме ні го - ро - чка не бу [де].

4. Бу - дев ме - не ма - ті нка чу - жа - я, бу - дев ме - не ма - ті нка чу - жа - я, ой, бу де в ме не све - кру ха ли - ха [я].

5. Ді - ло зро блю во - на пе - ре - ро - бить, ді - ло зро - блю, во - на пе - ре - ро - бе, сло во ска - жу, дак пе - ре го - во [рить].

Приклад 13.

1. Ой хо - ди - ла Га - ло - чка по кру тій го - рі, Тай вгле - ді - ла ле - бе донь - ка на ти - хій во - ді.

2. Пли - ви, пли - ви, ле - бе - до - ньку, по ти - хій во ді, При будь, при будь, мій ба - те нько, те - пер і к ме - ні.

3. При - будь, при - будь, мій ба - те - нько, те - пер і к ме - ні, Да дай ме - ні по - ря - до - чок, бід - ній си - ро - ті.

4. Ой рад би я, мо - я до - ню, ой рад би я встать, На - си - па - ли мо - ги - ло - чку, не мо жу під нять.

5. Ой кла - ня - йся, ди - тя ж мо - є, тьо ткам і дя дькам, Не - хай да - ють по - ря - до - чок як сво - їм діт - кам.

6. Ой кла - ня - лась, мій ба - те - ньку, не раз і не три, Та й не да - ли по - ря - до - чка та - ко - го, як ви.

Ірина Данилейко

*Проблемная научно-исследовательская лаборатория этномузикологии
Национальная музыкальная академия имени П.И. Чайковского
ул. Архитектора Городецкого, 1-3/11, 01001 Киев, Украина
тел. +380 97 655 73 17, e-mail: ky4er85@ukr.net*

Опыт реконструкции типовых свадебных мелодий по сборнику текстов конца XIX века с околлиц Нежина, записанных А. Малинкой

Статья посвящена анализу свадебных текстов г. Мрын из сборника «Малорусское веселье (Свадебные обряды и пѣсни, запис. в м. Мринѣ, Нѣжинскаго уѣз. Черниговской губ.)» А. Малинки, которая вышла в свет в 1897 году. Материалы собирались, вероятно, на протяжении 1886-1890 годов. В сборнике, который содержит подробное описание свадебного действа и 179 текстов свадебных песен, к сожалению, отсутству-

ют нотные транскрипции к песенным текстам. Это подтолкнуло к проведению нескольких экспедиций с целью их «озвучивания». Подобный исследовательский опыт имели этнографы, которые еще с 1970-х годов совершали повторные фиксации фольклорной прозы «следами» фольклористов XIX века. В результате полевых исследований автора зафиксированы 4 традиционных свадебных напева, озвучено 30 текстов данного сборника, а также выявлена значительная группа (59 образцов) местных текстов, которые не вошли в сборник конца XIX века. Это дает возможность предположить, что свадебный обряд Мрина включал не менее 238 текстов песен. Объединив объекты, способом ритмосиллабического анализа удалось силаборитмический анализ печатных текстов сборника и собранных автором аудиоматериалов (в 2012-2018 гг.), удалось определить в местном свадебном репертуаре 8 ритмокомпозиционных видов мелодий. Среди них выделим (а) группу напевов, за которыми закреплены многочисленные сюжеты (тирадные композиции <Т6> и <Т53>), (б) группу форм з немногочисленными или единичными текстами (<53²>, <6³>). Целый ряд форм утрачен, а именно: <53²;557>, <553²>, <44p¹4;44p²4>, <Т4>. Все эти ритмотипы, как показывают последние исследования левобережных свадебных традиций, являются довольно редкими. Тирадные композиции принадлежат к ладовой системе, которую в работах последних годов принято называть «деснянской». Строфичные формы имеют особенные ладовые воплощения – так называемые трехпорные, характерные для соседних регионов. Определены продуктивные методы анализа, а также признаки, на которые можно опираться при реконструкции не озвученных текстов в сборниках прошлых столетий.

Ключевые слова: музыкальный фольклор, Восточное Полесье, Центральная Черниговщина, Нижнее Подесенье, Мрын, Александр Малинка, «озвучивание» текстов песен, «следами» выдающихся фольклористов, свадьба XIX века, переходная зона, диалектология, свадебная ритмотипология, сравнительная статистика свадебных ритмоформул, ареальный контекст

Iryna Danyleiko

*The Problematic Scientific Research Laboratory of Music Ethnology
of Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine
Architect Gorodetsky Str., 1-3/1.51, 01001 Kyiv, Ukraine
tel. +380 97 655 73 17, e-mail: ky4er85@ukr.net*

Reconstruction of Typical Wedding Melodies Based on a Collection of Texts from the end of the XIX century from the Vicinity of Nizhyn Recorded by O. Malinka

This article is devoted to analysis of wedding texts from the Mryn city by folklorist O. Malinka in his work “Malorusskoe vesilie (Svadebnyie obryady i pesni, zapys. v m. Mryn Nezhynskoho uez. Chernigovskoy gub.)”, which was published in 1897. Materials were probably collected during 1886-1890. In the collection, which contains a detailed description of the wedding ritual and 179 texts of wedding songs, unfortunately, there are no musical transcription of the lyrics. This void inspired several expeditions in order to find the “sound” of the texts. Ethnographers had a similar research experience who, since the 1970s, repeated fixations of folklore prose with “traces” of 19th-century folklorists. As a result of field investigations, 4 traditional wedding tunes were recorded, 30 texts of this collection were voiced, as well as a significant group (59 samples) of local texts that were not included in the collection from the end of the XIX century. This makes it possible to assume that Mryn’s wedding ceremony included at least 238 lyrics. By combining syllabic and rhythmic analysis of texts from the collection and audio materials collected by the author (in 2012-2018), in general, it was possible to determine 8 rhythmotypes of melodies in the local wedding repertoire. Among them, we highlight (a) a group of tunes, for which numerous plots are fixed (tirade compositions <Т6> и <Т53>), b) a group of forms with few or single texts (<53²>, <6³>). A number of forms have been lost, namely: <53²;557>, <553²>, <44p¹4;44p²4>, <Т4>. All these rhythmotypes, as recent studies of left-bank wedding traditions show, are quite rare. The tirade compositions belong to the fret system, which in recent years is commonly called the “Desna” system. Strophic forms have special modal incarnations – the so-called three-support, characteristic of neighboring regions. This paper presents basic methods and features, which can serve as the basis of reconstruction of non-voiced texts in collections of past centuries.

Keywords: musical folklore, Eastern Polissya, Middle Chernigiv region, the low Desna region, Mryn, Oleksandr Malynka, sounding of the song texts, by traces of outstanding folklorists, wedding of the XIX century, transient zone, dialectology, rhythmotypology, comparative statistics of the wedding rhythmotypes, areal context

Стаття надійшла до редакції 20.05.2019 р.